

Maiju Remes

YKSI PERHE, KAKSI USKONTOA
Uskonnollinen kasvatus ja arjen uskonnollisuus
suomalais-eteläaasialaisissa
kahden uskonnon perheissä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatin tutkielma

Huhtikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Maiju Remes: Yksi perhe, kaksi uskontoa - Uskonnollinen kasvatus ja arjen uskonnollisuus suomalais-eteläaasialaisissa kahden uskonnon perheissä

Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2020

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaista on uskonnollinen kasvatus ja arjen uskonnollisuus suomalais-eteläaasialaisissa kahden uskonnon perheissä. Katse kohdistui uskontoon antropologisesta eli merkitysten ja käytäntöjen näkökulmasta. Tutkielma toteutettiin sisällönanalyysin avulla aineistolähtöisesti, mutta sitä pohjustetaan uskontoantropologiaan ja uskonnolliseen kasvatukseen liittyvällä teorialla sekä uskontojen opillisilla lähtökohdilla moniuskontoiseen perhe-elämään.

Tutkimusaineistona käytettiin kolmea eteläaasialaisen kanssa parisuhteessa olevan tai olleen suomalaisen naisen haastattelua, jotka toteutettiin syksyllä 2019. Haastateltujen perheissä harjoitetaan kristinuskoa, islamia ja hindulaisuutta ja heidän puolisonsa ovat kotoisin Intiasta ja Nepalista.

Tutkielmassa tarkasteltiin tutkimusaihetta kuuden teeman avulla, joita ovat puolison uskontoon suhtautuminen, keskustelemisen haasteet, kasvatusvalinnat, sukupuolen merkitys, lähisuvun merkitys ja uskonnon merkitys. Kaikilla haastatellut naiset suhtautuvat hyväksyvästi puolisonsa uskontoon, vaikka ristiriitojakin on ollut. Naiset vaikuttavat tutkimuksen perusteella aktiivisilta niin oman kuin puolisonsakin uskonnollisten perinteiden välittäjiltä. Jotkin asiat uskonnollisesta kasvatuksesta ovat kuitenkin jääneet perheissä täysin keskustelematta, niistä on keskusteltu liian myöhään tai puolisoitten välille on aiheutunut väärinymmärryksiä. Kaikissa perheissä on linjattu, että lapset tutustuvat molempiin uskontoihin ja saavat myöhemmin itse päättää uskonnostaan. Uskonnollisten vakaumusten keskinäistä tasa-arvoa pidetään perheissä tärkeänä asiana.

Sukupuolen merkitys korostuu perheissä uskonnollisen kasvatuksen kautta. Etelä-Aasiassa poikalapsen saaminen on kulttuurisesti ja uskonnollisesti todella tärkeää, mikä näkyy myös näiden Suomessa asuvien perheiden elämässä. Poikien uskonnolla näyttää myös olevan enemmän merkitystä isille ja eteläaasialaisille suvuille. Suomalaiset äidit kuitenkin haluavat, että heidän perheissään kohdellaan tyttöjä ja poikia tasa-arvoisesti.

Toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, haastateltujen perheissä isovanhemmilla ja muulla lähisuvulla ei ole kovin suurta roolia lasten uskonnollisessa kasvatuksessa. Suvun vaikutus kohdistuu enemmän naisiin itseensä kuin heidän lapsiinsa. Uskonto merkitsee haastatelluille naisille pääasiassa lohtua, henkistä turvaa ja hyväksyntää. Tämä heijastuu myös uskonnolliseen kasvatukseen, sillä lasten toivotaan saavan uskonnolta samoja asioita kuin naiset itse ovat saaneet. Lasten itsemääräämisoikeus uskonnosta kuitenkin menee näiden toiveiden edelle.

Avainsanat: arjen uskonnollisuus, uskonnollinen kasvatus, moniuskontoinen perhe, monikulttuurisuus, monikulttuurinen perhe, uskontoantropologia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Uskonnot ja perhe	5
2.1	<i>Uskonto antropologiassa</i>	5
2.2	<i>Uskonnon merkitys ja siirtyminen jälkipolville</i>	7
2.3	<i>Uskontojen opilliset lähtökohdat moniuskontoiseen perhe-elämään</i>	8
3	Tutkimusasetelma	11
3.1	<i>Haastatteluaineisto</i>	11
3.2	<i>Tutkimusmenetelmänä aineistolähtöinen sisällönanalyysi</i>	13
4	Lasten uskonnollinen kasvatusta ja arki	14
4.1	<i>Puolison uskuntoon suhtaudutaan hyväksyvästi</i>	15
4.2	<i>Keskustelun vähäisyys ja väärinymmärryksiä</i>	16
4.3	<i>Uskonto on lapsen oma päätös</i>	17
4.3.1	<i>Ajatukset kasvatuksesta</i>	17
4.3.2	<i>Käytännön kasvatusta</i>	19
4.4	<i>Sukupuolen merkitys korostuu uskonnollisen kasvatuksen kautta</i>	19
4.5	<i>Isovanhemmat antavat vastuun uskonnollisesta kasvatuksesta vanhemmille</i>	21
4.6	<i>Kelpaan sellaisena kuin olen</i>	21
5	Johtopäätökset	22
6	Lähteet	26
6.1	<i>Kirjalliset lähteet</i>	26
6.2	<i>Digitaaliset lähteet</i> :	28
7	Liitteet	29

1 Johdanto

Yhä useampi lapsi syntyy Suomessa kahden uskonnon perheeseen. Monen uskonnon perusajatuksiin kuuluu, että puoliso etsitään mieluiten samaa uskontoa harjoittavien keskuudesta. Uskonnollinen vakaumus usein vaikuttaa koko maailmankuvaan – esimerkiksi siihen, millaista on hyvä elämä ja mikä on sen tarkoitus. Uskonnon kautta voidaan myös määritellä sopiva käytös ja erilaisia arkielämän rutiineja. Kahden uskonnon perheissä jo parisuhteen alkuun eri uskontoa harjoittavan kanssa on saattanut liittyä keskusteluja ja kompromisseja. Uskonto tulee usein keskustelun aiheeksi viimeistään silloin, kun mietitään lasten kasvatusta. Tässä laadullisia menetelmiä käyttävässä tutkielmassa tutkin sisällönanalyysin avulla uskonnollista kasvatusta ja arkielämän uskonnollisuutta Suomessa asuvissa kahden kulttuurin ja uskonnon perheissä. Tutkielmani rajautuu suomalais-eteläaasialaisiin perheisiin, joissa harjoitetaan kristinuskoa, hindulaisuutta ja islamia tai joissa toinen puolisoista on ateisti ja toinen uskontoa harjoittava. Tutkin uskonnollisuutta ennen kaikkea antropologisesta eli käytäntöjen ja merkitysten näkökulmasta.

Kaksikielisiä perheitä koskeva tilasto antaa suuntaa monikulttuuristen perheiden määrästä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 suomen- tai ruotsinkielisen ja muunkielisen vanhemman perheitä oli yhteensä 57 042, ja määrä on kasvanut koko 2000-luvun ajan. Tilastokeskus määrittelee perheeksi yhdessä asuvat avo- ja avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat henkilöt tai yksinhuoltajat ja heidän lapsensa, mutta myös lapsettomat pariskunnat. (Tilastokeskus 2017.) Suomen uskontokentän moninaistuminenkin näkyy tilastoissa. Esimerkiksi muslimien määrä on yksitoistakertaistunut ja hindulaisten määrä lähes yhdeksänkertaistunut 2000-luvun aikana (Tilastokeskus 2015). Uskonnollista kasvatusta koskevat valinnat koskettavat siis yhä useampia perheitä ja siksi aihe onkin ajankohtainen.

Kiinnostus tutkielmani aiheeseen syntyi oman kokemuksen kautta. Olen itse monikulttuurisessa parisuhteessa hinduksi kasvatetun miehen kanssa. Minut taas ovat kasvattaneet uskonnolliset, kristityt vanhemmat. Jo parisuhteemme alussa juttelimme melko paljon uskonnoista, mutta koimme molemmat, että uskonnolla ei ole kovinkaan suurta merkitystä elämässämme. Emme harjoita uskontojamme arkielämässämme juuri millään tavalla. Kun aloimme keskustelemaan lapsista ja lasten kasvatuksesta, kävi ilmi, että meillä on kuitenkin monenlaisia uskontoon liittyviä odotuksia lastemme kasvatuksesta. Jouduimme keskustelemaan esimerkiksi lasten kastamisesta, uskonnon opetuksesta ja siitä, millaisia juhlia tulisimme viettämään ja miten.

Uskonnollisuuden herääminen pinnan alta lasten kasvatuksen tullessa ajankohtaiseksi on siis itselleni tuttu ilmiö.

Osittain oma kiinnostukseni aiheeseen johtuu myös olemassa olevan suomalaisen tutkimuksen vähyydestä. Kansainvälistä tutkimusta monikulttuurisista liitoista on tehty melko paljon (esim. Singla 2015; Thompson 2013), mutta suomalaista tutkimusta monikulttuuristen pariskuntien uskonnolliseen kasvatukseen liittyvistä valinnoista on olemassa hyvin niukasti. Väestöliiton perhebarometri vuodelta 2012 otti tutkimuksen kohteeksi myös monikulttuuriset perheet. Perhebarometri osoitti muun muassa sen, että kaksikulttuurisissa perheissä on lähes saman verran ristiriitoja lastenkasvatuksessa kuin kahden suomalaistaustaisenkin perheessä. (Lainiala & Säävälä 2012, 84.)

Taustoitan aluksi tutkielmaani keskeisten käsitteiden ja teorian avulla. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimusasetelmaani. Käytän tutkielmani aineistona moniuskontoisessa parisuhteessa olevien tai olleiden naisten haastatteluja ja tutkimusmenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Pohdin myös tutkielmaani liittyviä eettisiä kysymyksiä. Neljännessä luvussa käyn läpi analyysini tulokset. Viimeisessä luvussa peilaan saamiani tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin sekä pohdin tulosteni yleistettävyyttä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Uskonnot ja perhe

Esittelen seuraavaksi tutkielmani teoreettista taustaa keskeisten uskontoantropologian käsitteiden kautta sekä tarkastelemalla uskonnon merkitystä ja uskonnolliseen kasvatukseen liittyvää teoriaa. Kerron myös lyhyesti käsittelemieni uskontojen opillisista lähtökohdista moniuskontoiseen avioliittoon ja perhe-elämään.

2.1 Uskonto antropologiassa

Uskonnon oikea määrittely on askarruttanut monia antropologeja. Jo sana ”uskonto” luo oletuksen, että uskontoihin kuuluu uskominen johonkin yliluonnolliseen. Käsite ”yliluonnollinen” taas perustuu länsimaiseen käsitykseen siitä, mikä on luonnollista (Lambek 2013, 14–15). Kaikissa uskonnoiksi luokitelluissa järjestelmissä ei uskota jumaliin ja jokin länsimaisesta näkökulmasta yliluonnollinen saattaakin olla täysin luonnollista. Sosiologi Emile Durkheim tarkasteli uskontoa sosiaalisesta näkökulmasta ja esitti, että uskonnoissa yhteisöt ikään kuin palvovat itse itseään. Antropologi Clifford Geertz käänsi huomion uskonnon sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta siihen, mitä uskonto merkitsee ihmisille ja miten se auttaa hahmottamaan maailmaa sekä antaa merkityksen olemassaololle. Tästä lähestymistavasta uskontoon on

tullut suosittu antropologien keskuudessa. (Eriksen 2001, 210–211.) Tässä tutkielmassa määrittelenkin uskonnon jälkimmäisellä tavalla, eli henkilökohtaisena merkitysten antajana ja maailmankuvana.

Uskonto ja kulttuuri kulkevat käsi kädessä – uskonto ymmärretäänkin esimerkiksi uskontotieteissä kulttuurisena ilmiönä. Kulttuurilla tarkoitan tässä tutkielmassa Zygmunt Baumanin erottelevan mallin mukaista kulttuuria. Kyseisen Baumanin mallin mukaan kulttuurilla siis kuvailaan eroavaisuuksia eri rajattujen ryhmien välillä. Kulttuurirajoja on kuitenkin vaikea määrittellä kulttuurin jatkuvasti muuttuvan luonteen takia. (Taira 2009, 121–123.) Samoin kuin uskontoja antropologisesta näkökulmasta, myös kulttuureja voi siis ajatella olevan yhtä paljon kuin ihmisiä.

Arjen uskonnollisuus, josta on käytetty myös termiä eletty uskonto, tarkoittaa arjessa toteutettua ja koettua uskonnollisuutta. Käsitteen avulla halutaan erottautua uskontojen institutionaalisisista määritelmistä ja muodollisista opeista. Se, miten ihmiset arjessa toimivat, saattaa erota suurestikin uskontojen virallisista opinkappaleista. Arjen uskonnollisuus ei aina edes rajoitu johonkin tiettyyn uskontoon, vaan useamman uskontoperinteen oppeja ja tapoja saatetaan sekoittaa arjessa keskenään. Arjen uskonnollisuus voi tulla esiin esimerkiksi ruuanlaitossa, terveydenhoidossa, kodin puhtaanapidossa tai hyvän yön toivotuksissa. Myös erilaiset esineet, kuten jumalten kuvat, onnenamuletit ja rukousnauhat ovat osa arjen uskonnollisuutta. (Enges, Mahlamäki & Virtanen 2015, 80–81.)

Uskonnollista toimintaa on pyritty erottamaan muusta toiminnasta pyhän käsitteen avulla. Kun jokin asia on pyhä, se määritellään arkisesta erilliseksi. Durkheimin mukaan kaikissa uskonnollisissa uskomuksissa ajattelun kohteet jakautuvat maalliseksi eli profaaniksi ja pyhäksi. Erilaiset kiellot suojelevat pyhiä asioita ja pitävät ne etäällä profaaneista. Hän myös määrittelee uskonnollisten riittien olevan käyttäytymissääntöjä, joiden mukaan ihmiset menettelevät pyhän ollessa läsnä. (Enges, Mahlamäki & Virtanen 2015, 78–81.) Rituaalit ja riitit ovat uskontoantropologiassa usein tarkastelun kohteena, sillä ne kuvastavat näkyvästi arjen uskonnollisuutta. Veikko Anttonen on Durkheimin teoriaan pohjautuen todennut, että pyhien asioiden rajaamisella tavoitellaan yhteiskunnallisen järjestyksen jatkuvuutta. Kielloilla halutaan siis varmistaa, että erityisen tärkeänä pidetyt asiat ja arvot pysyvät suojattuina ja niistä ei luovuta. Esimerkiksi oman uskonnon opetus on pyhään asiaan eli oman uskonnon menneisyyteen ja kulttuuriin kohdistuva rituaali. (Em. 332–333.)

2.2 Uskonnon merkitys ja siirtyminen jälkipolville

Uskonnon merkitys vaihtelee elämänvaiheiden ja -tapahtumien myötä – tietyissä elämänvaiheissa uskonnon rooli ja merkitys kasvaa ja toisissa heikkenee. Lisäksi yksilön uskonnollisuus on aina kontekstinsa tuote, johon vaikuttavat esimerkiksi ympäröivä yhteiskunta, perhe ja monet muut vaikutteet. (Tervo-Niemelä 2016a, 8.) Toisaalta tutkimuksissa on löydetty laajempia kehityskulkuja uskonnon merkityksen suhteen.

Uskonnon merkitystä on selvitetty sukupolvitasolla eli tutkimalla, miten uskonnollisuus on muuttunut eri vuosikymmeninä syntyneiden välillä. Yhdysvaltalaisutkija Vern Bengtson selvitti pitkittäistutkimuksen avulla amerikkalaisten eri sukupolvien uskonnollisuutta ja jumaläkäsitystä. Bengtsonin tutkimuksen mukaan ennen ensimmäistä ja toista maailmansotaa syntyneet ajattelevat tyypillisesti, että Jumala on tuonpuoleinen, korkeampi voima. Sotien jälkeen syntyneille jumaluus on ennen kaikkea henkilökohtainen jumalasuhte ja parantava voima. Y-sukupolvi eli 80- ja 90-luvuilla syntyneet taas ajattelevat, että jumaluus voi olla ihan mitä tahansa yksilö toivoo sen olevan. Bengtson on kehittänyt sukupolvien välisen uskonnollisen voiman teorian (the theory of intergenerational religious momentum). Teorian mukaan perhe ja sukupolvien väliset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat eniten nuorten uskonnollisuuteen. Roo-limallit sekä vanhemman ja lapsen välinen suhde ovat uskonnollisuuden siirtymisessä avainasemassa, mutta myös isovanhempien merkitys on suurempi kuin on oletettu. (Tervo-Niemelä 2016b, 28–33.)

Brittitutkija Peter Hopkinsin kehittämän mallin mukaan uskonto siirtyy vanhemmilta lapsille neljällä eri tavalla, joita ovat vastaavuus, täydentäminen, haastaminen ja konflikti. Erottelu perustuu siihen, kuinka suurelta osin lapsi vastaanottaa uskonnon sellaisena, kuin vanhemmat ja yhteisö sen välittävät. Vastaavuus tarkoittaa sitä, että lapsi ja vanhempi jakavat uskonnolliset näkemykset täysin, täydentämisessä he muokkaavat saman uskonnollisen tradition sisälle oman näköisensä polun, haastamisessa vanhempien uskontoa kyseenalaistetaan avoimesti ja konfliktissa uskonnollisia näkemyksiä ei jaeta lainkaan. (Tervo-Niemelä 2016b, 33–34.)

Aiemmin uskonto siirtyi vahvasti sukupolvelta toiselle. Nykyään uskonnosta on kuitenkin tullut niin henkilökohtainen asia, että edes vahva omakohtainen usko ei välttämättä synnytä halua välittää uskonnollisia traditioita omille lapsille. Ranskalainen sosiologi Daniele Hervieu-Léger kuvailee ilmiötä muisti- käsitteen avulla. Hänen mukaansa eri sukupolvilla ei ole enää yhteistä muistia, koska ”sukupolvien välinen ketju on katkennut”. Uskontoa ei peritä, vaan jokainen luo oman käsityksensä itsenäisesti, henkilökohtaisen etsinnän kautta. (Niemelä & Koivula 2006,

163.) Tässä havainnossa on otettava huomioon sen eurooppalaisuus. Eteläaasialainen kulttuuri on suomalaisen kulttuuriin verrattuna huomattavasti kollektiivisempi – yhteisön etu menee monissa tapauksissa yksilön edun edelle. Tällainen individualismia korostava näkemys uskonnon opetuksesta lapsille onkin todennäköisesti nähtävissä lähinnä yksilökeskeisissä kulttuureissa eli esimerkiksi Suomessa.

Ympäröivä yhteiskunta heijastuu selkeästi uskonnollisuuteen ja uskonnon merkitykseen. Esimerkiksi Iso-Britanniassa tehdyn Youth on Religion- tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret haastavat vanhempien uskonnollisia näkemyksiä sitä vahvemmin, mitä pidempään perhe on asunut Iso-Britanniassa. Pitkälle kehittyneissä, teollistuneissa maissa uskonnollisuus vähenee voimakkaimmin ja erot sukupolvien välillä ovat suuremmat. Toisaalta mitä vähemmän nuori näkee ympäristössään uskonnon harjoittamista, sitä heikommaksi hänen oma uskonnollisuutensa kehittyy. Vastaavasti yhteisöt, joissa aktiivisen uskonnon harjoittamisen viestittään olevan olennainen osa elämää, tukevat myös uskonnollisuuden välittymistä nuorille. (Tervo & Niemelä 2016b, 33–34.)

2.3 Uskontojen opilliset lähtökohdat moniuskontoiseen perhe-elämään

Seuraavaksi kerron lyhyesti islamin, kristinuskon ja hindulaisuuden lähtökohdista moniuskontoiseen avioliittoon ja kasvatukseen. Uskontojen taustalla oleva oppi vaikuttaa yleensä jollain tavalla uskonnolliseen ajatteluun, vaikka antropologinen näkökulma uskontoihin huomioikin yksilöllisten näkemysten ja virallisen opin eron.

Islamissa avioliiton tarkoitus on tarjota hyväksyttävä paikka harjoittaa seksuaalisuutta, jota pidetään islamissa tärkeänä, positiivisena voimana ja olennaisena osana ihmisyyttä. Korkea seksuaalimoraali on islamissa hyve, ja kaikkia muslimeja kehotetaan naimisiin. Avioliittosopimuksella (*nikah*) nainen tai hänen holhoojansa ikään kuin luovuttaa naisen seksuaalisuuden miehen hallintaan. Lasten hankkiminen on tärkeä osa avioliittoa. Avioliittoon tarvitaan islamin pyhän kirjan, Koraanin, mukaan aina molempien puolisoitten suostumus. (Akar 2004, 168–170; Kouros 2004, 177.) Koraanin (5:5) mukaan muslimimies voi ottaa kristityn tai juutalaisen vaimon vain sillä ehdolla, että lapset kasvatetaan muslimiksi. Ateistin tai johonkin muuhun uskontoon kuuluvan kanssa naimisiin meneminen ei siis ole sallittua, ja musliminainen sallitaan vain muslimimies. Islamin opin mukaan naisilla ei siis ole lainkaan mahdollisuutta naida eri uskontoon kuuluvaa.

Islamin lähtökohdissa moniuskontoiseen perhe-elämään on otettava huomioon islamilainen käsitys uskonnonvapaudesta. Vaikka Koraanin mukaan uskontoon ei sisälly pakkoa, islaminuskosta luopuminen ei ole mahdollista. Islamista luopuminen on monien maiden laissa jopa rangaistava teko. Muslimien uskonnonvapaus sisältää siis yksisuuntaisen vapauden kääntyä islamiin mutta ei luopua siitä. (Kouros 2004, 173.) Tämä opillinen seikka voi luoda moniuskontoisien perheen muslimijäsenelle kovan paineen pitää myös lapsensa islaminuskossa ja pysyä siinä itse.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon Tunnustuskirjojen ja katekismusten mukainen oppi avioliitosta on hyvin samankaltainen islamilaisen opin kanssa. Avioliiton sanotaan olevan ainoa hyväksyttävä parisuhteen muoto. Evankelisluterilainen kirkko opettaa, että Jumala on luonut ihmisestä seksuaalisen olennon, joten selibaatissa eläminen ei ole mahdollista suurimmalle osalle ihmisistä. Tämän vuoksi kaikkien kristittyjen oletetaan avioituvan ja siihen kannustetaan, tosin uudempien tulkintojen mukaan naimattomuuskin on hyvä ja Jumalan tarkoittama elämänmuoto. Avioliiton tavoite taas on perheen perustaminen ja lapsista sekä keskinäisestä parisuhteesta yhdessä huolehtiminen. (Kiiski 2006, 30–36.) Monelle suomalaiselle kristitylle tämä avioliiton määritelmä kuulostaa ehkä vieraalta, mikä toisaalta vain osoittaa sen, miten virallinen oppi ja uskonnon harjoittaminen usein eroavat toisistaan niin kristinuskossa kuin kaikissa muissakin uskonnoissa. Nykyään Suomessa avioliittoa edeltää yleensä vuosien parisuhde, avioliitot ovat yleisiä ja kaikki eivät hanki lapsia lainkaan.

Vastoin melko yleistä käsitystä kristinuskossa on historiansa aikana suhtauduttu kielteisemmin niin sanottuihin seka-avioliittoihin kuin islamissa. Luterilainen kirkko salli Suomessa seka-avioliitot 1800-luvulla vain sillä ehdolla, että lapset kasvatettaisiin ja kastettaisiin kristinuskoon. Kristityn puoliso sai tuolloin olla juutalainen tai muslimi, mutta ei ”pakana” eli jotain muuta uskontoa harjoittava tai uskonnoton. Siviilivihkimisestä tuli mahdollista Suomessa vuonna 1917, mikä oli edellytys uskonnonvapaudelle perheessä. Siviilivihkimiset ovat mahdollistaneet avioliiton silloin, kun kummankaan puolison uskontokunta ei ole suostunut vihkimään heitä. (Leitzinger 2015, 200–201.) Raamatusta ei kuitenkaan löydy kohtaa, jossa suoraan kielletäisiin naimisiinmeno eri uskontoon kuuluvan kanssa. Sen sijaan kertomuksista löytyy varoittavia esimerkkejä epäjumalallisuuksiin houkuttelevista epäuskoisista puolisoista. Luterilainen kirkko ei edelleenkään vihi eri uskontoihin kuuluvia, mutta epävirallisempi avioliiton siunaaminen on mahdollista. Kristinuskossa on tärkeää kasvattaa lapset kristityiksi – tästä poikkeavan kasvatuksen antamista pidetään jopa syntinä. (Hautala 2015, 191–193.) Suomen laissa määriteltiin vuonna 1969, että riitatilanteissa päätösvalta lasten uskonnosta on äidillä.

Tämä osa uskonnonvapauslakia kuitenkin muuttui vuonna 2017 ja äidin etuoikeutettu asema poistettiin. (Huttunen 3.2.2017.)

Hindulaisuuden pyhissä kirjoissa, vedoissa, puhutaan miesten kolmesta velasta. Miesten velvollisuus on maksaa velkansa jumalille uhrilahjoilla, vedojen tietäjille opiskelemalla ja esisille hankkimalla miespuolisia jälkeläisiä. Tämän opin vuoksi monissa hindulaisissa perheissä korostuu edelleen lapsen sukupuolen merkitys. Miehellä on ainakin osittain uskonnollinen velvollisuus siittää poikalapsi ja ylipäätään avioitua ja hankkia lapsia. Perhe-elämän kanssa ristiriidassa on toisaalta miesten askeettisuuden ihanne. Ristiriita on ratkaistu kehittämällä ihanneellinen elämäankaari, jossa on tilaa sekä perhe-elämälle että lasten kasvettua askeettisuudelle. Nykyään hyvin harva hindumies tosiasiasa vetäytyy askeetiksi, eli luopuu kaikista nautinnoista ja omaisuudesta. (Komulainen 2017, 41–43.) Suvaitsevaisuus toisia uskontoja kohtaan on yksi hindulaisuuden piirteistä, vaikka se ei aina käytännössä toteudukaan. Hindulaisuuteen kuuluu ajatus, että toiset uskonnot ovat toisia polkuja samaan määränpäähän, joten käännäminen on tarpeetonta. (Cross 1994, 17.) Näin ollen hindulaisuuden lähtökohdat moniuskontoiseen perhe-elämään ovat virallista oppia tarkastellen hyvin erilaiset kuin islamissa ja kristinuskossa, jotka molemmat korostavat oman uskonnon välittämisen tärkeyttä.

Eteläaasialaisen kulttuurin yksi ominaispiirre on järjestetyt avioliitot. Vanhemmat usein vähintäänkin osallistuvat puolison etsintään ja joissain tapauksissa jopa päättävät lastensa aviokumppanin. Etelä-Aasian maista on tavallista lähteä opiskelemaan ulkomaille, usein Eurooppaan tai Pohjois-Amerikkaan. Tämän myötä ulkomailla luonnollisesti muodostuu parisuhteita, joista monet solmitaan muiden kuin hindujen kanssa. Hindunationalistiseksi luokiteltava verkkosivusto Hindu Janajagruti Samiti pitää tätä huolestuttavana ja onkin julkaissut muun muassa ”nuorille hinduille” suunnatun artikkelin kahden uskonnon avioliiton vaaroista. Artikkelissa mainitaan, että opiskeluaikana solmitut suhteet on muodostettu ilman vanhempien ”ennaltaehkäiseviä neuvoja, opastusta ja konsultaatiota”. Lisäksi artikkelissa varoitetaan, että vedoihin perustuvat traditiot hälvenevät vähintään seuraavien sukupolvien kohdalla, vaikka lapsille opettaisiin molempia uskontoja. (Hindu Janajagruti Samiti 5.9.2011.) Vaikka hindulaisuus on lähtökohtaisesti muita uskontoja kohtaan suvaitsevainen, muun muassa tällainen hindunationalistinen näkemys osoittaa, että joillekin oman uskonnon perinteiden ylläpitäminen on kuitenkin todella tärkeää.

3 Tutkimusasetelma

Pyrin tässä tutkielmassa vastaamaan kysymykseen, **millaista on lasten uskonnollinen kasvat^{us} ja arjen uskonnollisuus suomalais-eteläaasialaisissa kahden uskonnollisen vakaumuksen perheissä**. Minua kiinnostaa tutkielmassani erityisesti, millaisia merkityksiä uskonnolle annetaan perheissä, millaisia mahdollisia ristiriitoja uskonnolliseen kasvatukseen liittyy ja millä tavalla kaksi uskonnollista vakaumusta nivoutuu yhteen perhe-elämässä. Lisäksi tarkastelen lähisuvun vaikutusta ja lapsen sukupuolen merkitystä uskonnollisessa kasvatuksessa. Tutkielmani aineistona käytän itse toteuttamiani yksilöhaastatteluja ja tutkimusmenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Seuraavaksi esittelen näitä tarkemmin ja pohdin myös tutkielmaani liittyviä eettisiä kysymyksiä.

3.1 Haastatteluaineisto

Käytän tutkielmani pohjana kolmea reilun tunnin pituista puolistrukturoitua yksilöhaastattelua. Itse kerätty aineisto oli ainoa vaihtoehto, sillä sopivaa valmista aineistoa ei ollut saatavilla. Lähdin tutkimaan aihetta haastattelujen avulla, sillä koin sen antoisimmaksi ja toisaalta itselleni mieluisimmaksi tavaksi saada tietoa tutkimusaiheestani. Haastattelu mahdollistaa tarkentavien kysymysten esittämisen ja vuorovaikutuksen eri tavalla kuin esimerkiksi kirjoitusaineisto. Aihetta on tutkittu melko vähän ja haastattelussa voi nousta esiin yllättäviäkin asioita, minkä koen omassa tutkielmassani tärkeäksi. (Hyvärinen 2017, 8–9.)

Haastattelin suomalaisia eteläaasialaisen kanssa parisuhteessa olevia tai olleita naisia, joilla on ainakin yksi yhteinen lapsi puolisonsa kanssa. Etsin haastateltavia monikulttuurisiin parisuhteisiin keskittyvistä naisten Facebook-ryhmistä. Haastattelukutsuni löytyy liitteistä. Tutkielmani kannalta olennaisinta oli se, että perheen vanhemmat tunnustavat eri uskontoja, mutta tutkielmani ei rajautunut alun perin mihinkään tiettyihin uskontokuntiin. Päädyin sisällyttämään tutkielmaani myös pariskunnat, joiden toinen osapuoli on ateisti ja toinen uskontoa harjoittava, sillä tutkielmani kannalta olennaista on elämäkatsomusten ero. Haastateltavien puoliset ovat kotoisin Nepalista ja Intiasta ja perheissä harjoitettavat uskonnot ovat kristinusko, islam ja hindulaisuus. Haastateltavilla on lapsia taaperoista teini-ikäisiin ja kaikki perheiden lapset ovat pariskuntien yhteisiä lapsia.

Ennen haastattelua pyysin haastateltavia tutustumaan huolellisesti suostumuslomakkeeseen ja allekirjoittamaan sen. Suostumuslomakkeessa kerroin haastateltaville muun muassa siitä, mi-

ten ja mihin aineistoa tullaan käyttämään ja kuinka kauan sitä säilytetään. Kannustin heitä kysymään milloin tahansa, jos mieleen herää lisäkysymyksiä. Lisäksi painotin keskeyttämismahdollisuutta sekä haastattelutilanteessa että sen jälkeen.

Jaoin haastattelun kolmeen osaan. Ensin pyysin kertomaan perustietoja kuten parisuhteen tarina, lasten määrä ja iät ja mitä uskontoja perheessä harjoitetaan. Herättelin aiheeseen pyytämällä haastateltavaa pohtimaan omaa uskonnollista kasvatustaan ja yleisemmin uskonnon merkitystä itselle ja perheelleen. Toisessa osassa kysyin prosessista, jonka myötä lasten uskonnolliseen kasvatukseen liittyviin ratkaisuihin on päädytty. Pyysin haastateltavaa kertomaan esimerkiksi siitä, millaista keskustelua kasvatuksesta käytiin ennen lasten hankintaa ja onko kasvatuksessa tullut vastaan ristiriitoja. Samassa yhteydessä kysyin myös, kokeeko pariskunta tietyn uskonnollisen kasvatuksen olevan tärkeä jommankumman vanhemmille tai suvulle. Haastattelun kolmannessa osassa siirryin varsinaiseen arkeen ja perhe-elämään. Kysyin muun muassa nimen antamiseen liittyvistä mahdollisista rituaaleista sekä uskonnon harjoittamisesta kotona. Lopuksi pyysin haastateltavaa vielä kertomaan, millaisena hän toivoo lastensa näkevän uskonnot tulevaisuudessa. Tämän kysymyksen myötä palattiin alussa keskusteltuun uskonnon merkitykseen. Haastattelurunko tarkempine haastattelukysymyksineen löytyy liitteistä.

Nauhoitin ja litteroin haastattelut eli muutin ne kirjalliseen muotoon. Nauhoituksia tuli yhteensä 3 tuntia 40 minuuttia, mikä oli litteroituna 57 sivua. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä ei vaadi yksityiskohtaista litterointia, vaan sanatarkka litterointi riittää (Ruusuvoori & Nikander 2017, 368–369). Jätin litteroimatta täytesanoja ja turhaa toistoa, mikä lyhensi ja selkeytti aineistoa. Litteroinnin jälkeen hävitin nauhoitukset ja anonymisoin aineiston niin, että siitä ei voi tunnistaa haastateltavien henkilöllisyyttä. Anonymisoin aineiston karkeistamalla tunnistetietoja kuten nimiä ja paikkakuntia yleisemmälle tasolle. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 361.) Karkeistin myös eri kristinuskon haarat yleisesti kristinuskoksi anonymiteetin parantamiseksi. Suomalais-eteläaasialaiset perheet ovat Suomessa vähemmistöryhmä ja uskonto on aiheena henkilökohtainen, minkä vuoksi huolellinen anonymisointi on tärkeää.

Oma kokemukseni monikulttuurisesta parisuhteesta juuri eteläaasialaisen kanssa teki haastatteluista sisäpiirihaastatteluja. Jaettu ymmärrys helpottaa saavuttamaan haastateltavien luottamuksen. (Juvonen 2017, 344.) Haastattelutilanteissa huomasin oman taustani vaikutuksen sekä voimakkaan uskonnollisen kasvatuksen saaneena että itsekin suomalais-eteläaasialaisessa parisuhteessa elävänä. Koin kaikissa haastatteluissa samaistumisen tunteita ja tuttuja ristiriit-

toja. Uskon jaetun taustamme vaikuttaneen siihen, että haastateltavat vastasivat todella avoimesti kysymyksiini varsin henkilökohtaisesta aiheesta. Toisaalta haastatteluissa tuli vastaan myös hetkittäin vaikeasti samaistuttavia asioita. Jälkeen päin ajatellen koin antoisimmiksi hetkiksi haastatteluissa ne, joina huomasin itsessäni heräävän erilaisia tunteita ja sitä kautta myös entistäkin syvempää kiinnostusta haastateltavien tarinaan.

3.2 Tutkimusmenetelmänä aineistolähtöinen sisällönanalyysi

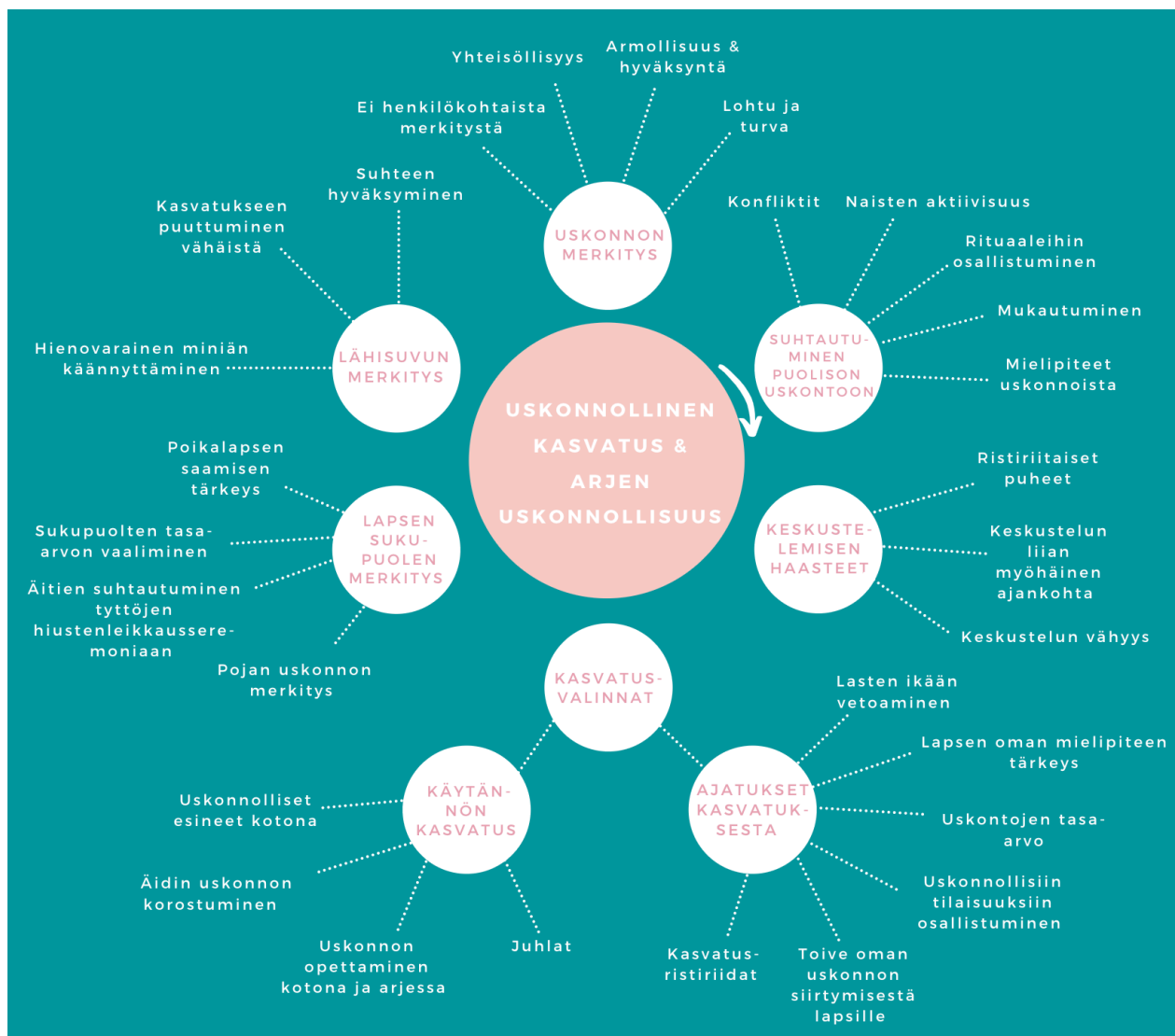
Analysoin aineistoani aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi sopii tutkielmani menetelmäksi, koska olen kiinnostunut ennen kaikkea haastatteluissani ilmenevistä merkityksistä, jolloin tarkastelun ulkopuolelle jää merkitysten tuottamisen tavat. Sisällönanalyysi on aineiston järjestämistä helpommin hallittavaan muotoon. Aineisto hajotetaan ensiösiin, käsitteellistetään ja kootaan sitten uudelleen, minkä jälkeen siitä tehdään johtopäätöksiä. Johtopäätösten tekeminen on olennaista, sillä ilman niitä analyysi jää pelkäksi aineiston kuvailuksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–91.) Puhtaasti aineistolähtöinen tutkimus olisi käytännössä mahdottomuus, sillä kaikki tutkimuksen vaiheet sisältävät aina tutkijan teoreettisia valintoja ja tulkintoja. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 20.) Halusin kuitenkin lähestyä tutkimusaiheeni mahdollisimman aineistolähtöisesti, sillä aihetta on tutkittu vähän ja näin ollen koin tärkeäksi antaa aineiston puhua.

Aluksi karsin aineistosta pois epäolennaista keskustelua ja toistoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91–98). Aineistosta harvoin saa suoria vastauksia tutkimusongelmaan, minkä vuoksi tarvitaan tarkentavia, analyttisiä kysymyksiä (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13). Päätin keskittyä muutamaa aineistosta esiin nousseeseen teemaan, joita ovat 1) suhtautuminen puolison uskontoon, 2) keskustelemisen haasteet, 3) kasvatusvalinnat, 4) lapsen sukupuolen merkitys, 5) lähisuvun merkitys ja 6) uskonnon merkitys. Koodasin kuhunkin teemaan liittyvät pätkät haastattelua eri väreillä.

Seuraavaksi keräsin haastattelupätkät ryhmiksi eri tiedostoon. Pelkistin aineistoa eli muutin ilmaisuja yksinkertaisempaan ja tiiviimpään muotoon samalla taulukoiden niitä. Numeroin kaikki alkuperäiset ilmaisut ja niiden pelkistykset, jotta säilyttäisin päätelmäketjun ja voisin tarvittaessa palata alkuperäiseen kohtaan haastattelua. Pelkistämisen jälkeen klusteroin eli ryhmittelin aineistoa samaa ilmiötä kuvaavien käsitteiden perusteella alaluokiksi. Lopuksi muodostin aluksi löytämieni teemojen perusteella alaluokista yläkäsitteitä, joiden myötä aineistosta nousee esiin tutkimustuloksia. (Em. 91–98.)

4 Lasten uskonnollinen kasvatus ja arki

Aineistossa on havaittavissa monenlaisia ristiriitoja uskonnolliseen kasvatukseen liittyen, mutta perheissä on tehty myös paljon kompromisseja. Kahden erilaisen elämäntavon mukaan kasvattaminen on aiheuttanut kaikissa perheissä keskustelua. Huomasin, että aineisto painottuu loppujen lopuksi melko paljon nimenomaan kasvatukseen ja käytännön uskonnollisuudesta puhuminen jää vähemmälle. Tämä voi johtua siitä, että missään perheessä uskonnollisuus ei ole kovin näkyvä ja merkittävä osa arkea. Uskonnollinen kasvatus ja arjen uskonnollisuus kuitenkin kietoutuvat yhteen, sillä kasvattaminen tapahtuu nimenomaan arjessa ja uskonnolle annetut merkitykset tulevat esiin kasvatuksen kautta. Seuraavaksi käyn läpi tuloksia muodostamieni teemojen ja niiden alaluokkien kautta, joita on havainnollistettu kuviossa 1. Nuoli kuvaa järjestystä, jonka mukaan esittelen tulokset. Näyte koodauksesta luokkiin (taulukko 1) löytyy liitteistä.

Kuvio 1 Analyysin tulokset

4.1 Puolison uskontoon suhtaudutaan hyväksyvästi

Teemaan suhtautumisesta toisen vanhemman uskontoon muodostui kuusi alaluokkaa. Näitä ovat *naisten aktiivisuus, mukautuminen, rituaaleihin osallistuminen, konfliktit, kannustaminen ja mielipiteet uskonnoista*.

Aineistosta käy ilmi, että naisilla on hyväksyvä suhtautuminen kumppaninsa uskontoon myös niissä perheissä, joissa molemmilla vanhemmilla on vahva oma uskonnollisuus ja vaikka he toivoisivat lastensa seuraavan omaa uskontoaan. Tämä on olennaista jo suhteen alkamisen kannalta, sillä luultavasti pariskunnat eivät olisi päätyneet yhteen, jos eri uskonto olisi ollut lähtökohtaisesti ylitsepääsemätön ongelma. Suhteen alkuun on liittynyt kuitenkin ristiriitoja ja esimerkiksi toiveita puolison kääntymisestä samaan uskontoon kuten seuraavassa sitaatissa:

Me keskusteltiin silleen, että mä toin kyllä tosi selkeästi esiin sen, että mä oon sitte kristitty ja sen tein kyllä todella selväks että en aio kääntyä. Ja sitte mulla oli tietenki, oli ehkä semmonen toive siellä että hän saattas sitten jotenkin jopa löytää kristinuskon, mutta huomasin sitten kyllä että hän on aika silleen ahdas siinä että hän on muslimi, koska se on niin iso juttu muslimille jos kääntyy, että hän teki myös selväks että don't try. Ja näin, ja sitte aateltiin että saa olla kumpikin omaansa.

Aineiston perusteella naiset vaikuttavat olevan todella aktiivisia myös kumppaninsa uskonnon perinteiden ylläpitämisessä. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että naiset olivat halunneet järjestää myös miehen uskonnon mukaisen hääjuhlan ja he muistavat miehen uskonnon juhlien ajankohdat ja huolehtivat, että näitä juhlia juhlitaan perheessä. Naiset ovat myös hankkineet kotiin miehen uskontoon liittyviä esineitä ja pyhiä kirjoja. Lisäksi naiset ovat tutustuneet miestensä uskontoihin ja pyhiin rakennuksiin ja sanoivat tietävänsä miesten uskonnoista jopa enemmän kuin he itse. Aktiivisuutta perusteltiin esimerkiksi sillä, että Suomessa asuessa suomalainen ja kristitty kulttuuri tulee lapsille väkisin tutuiksi, joten miehen perinteiden ylläpitämiseen haluttiin panostaa.

Uskonnollisten perinteiden suhteen on tehty paljon kompromisseja. Perheissä on esimerkiksi päädytty syömään eri ruokia liharajoitteiden ja tulisuuden vuoksi. Yhdessä perheessä taas kaikki syövät sianlihatonta ruokaa ja vain muslimien teurastusperinteellä teurastettua *halal*-lihaa. Tämä kuitenkin koetaan rasittavaksi, koska lihaa ei voi ostaa mistä tahansa. Pitkän välimatkan vuoksi miehen uskontoon liittyvät seremoniat usein lykkääntyvät. Esimerkiksi hindujen puolivuotiaana järjestettäväksi tarkoitettu riisinantojuhla järjestettiin lapselle vasta, kun lapsi oli yli yksivuotias. Nimen annossa on joustettu siksi, että raamatullinen nimi on miehelle tärkeä. Yhdessä perheessä perinteitä ei erotella lapsille kuulumaan kummankaan vanhemman uskontoon, vaan koko perhe viettää samoja juhlia ja lapsille kulttuurierot näyttäytyvät lähinnä

eri kielen kautta. Haastatteluaineistosta käy ilmi, että pariskunnat ovat järjestäneet jopa kolmet eri häät – maistraattihäät, kirkollisen siunaamisen ja miehen uskonnon mukaiset häät.

Luonnollisesti erilainen maailmankatsomus aiheuttaa pariskuntien välille myös riitoja. Yksi haastateltavista kokee pakottaneensa miehensä kirkolliseen siunaamiseen, vaikka tämä oli ollut miehelle kova paikka. Pariskunnat riitelevät myös siitä, miten lapsille puhutaan uskonasi-oista, joista vanhemmat ovat eri mieltä. Hindulainen käsitys karmasta on myös aiheuttanut erimielisyyksiä, koska kristitty äiti haluaa korostaa armollisuutta silloinkin, kun tekee väärin. Seuraavassa sitaatissa eräs äiti kertoo esimerkin siitä, millaisia ristiriitoja täysin erilainen vakaumus voi tuoda vanhempien välille.

No mää oon sanonu et mää en puutu siihen mitä he yhdessä tekee mut mää en oo myöskään luvannu että mää ite pystyisin mitenkään selittämään asioita samalla tavalla ku hän. -- Ku vaikka (lapsi) on silleen et kuka on Jeesus, nii mää oon vaan silleen että ei se oo kukaan... Koska (miehelle) se on niinku, että se tavallaan vähä suuttu siitä mulle et miks mää sanoin niin koska mää tiän mikä hänen kanta on ja mitä hän niinku usko.

Aineistosta löytyy myös monenlaisia mielipiteitä puolison uskonnosta. Erään haastateltavan mukaan miehen uskonto on alkanut tuntumaan kotoisalta, mikä on aiheuttanut sisäisen ristiriidan siitä, pitäisikö hänen kääntyä miehen uskuntoon vai pysyä siinä uskonnossa, jonka ympäröimänä on kasvanut. Yksi haastateltavista taas ajattelee, että islam on enemmän tapojen noudattamista kuin sydämen uskoa, josta voisi löytää rauhan, mutta kommentoi kuitenkin miehensä uskuntoon liittyvien esineiden olevan ihania. Toisaalta eräs haastateltavista kertoo, että ei ymmärrä, miksi miehen uskonnossa niin monissa tilanteissa puhutaan Jumalasta ja uskosta. Hän ei kuitenkaan halua tuomita miehensä uskonnollisuutta, vaikka itse ei uskokaan samalla tavalla.

4.2 Keskustelun vähäisyys ja väärinymmärryksiä

Kaikissa haastatteluissa nousee esiin keskustelemiseen liittyviä haasteita. Jaoin haasteet kolmeen alaluokkaan. Joistain asioista *ei olla keskusteltu lainkaan, on keskusteltu liian myöhään* tai puolisoitten välille on aiheutunut *väärinymmärryksiä*. Kerron seuraavaksi näistä tarkemmin osittain toistensa lomassa, sillä useassa perheessä oli näitä kaikkia keskustelemisen haasteita.

Yhdessä perheessä uskonnollisesta kasvatuksesta ei oltu ehditty juurikaan puhua siinä vaiheessa, kun perheessä oli jo kaksi lasta. Ajatuksena oli kyllä ollut, että molemmat opettavat lapsille omaan uskuntoonsa kuuluvia traditioita ja lapset tekevät omat valintansa. Molemmilla vanhemmilla oli kuitenkin ollut vahva luottamus siihen, että lapset seuraavat joka tapauksessa

heidän uskontoaan. Keskustelua siis käytiin vähän, melko myöhään ja asioista sovittiin näennäisesti, vaikka puolisoilla oli sopimuksesta poikkeava ajatus lasten uskonnosta.

Sitten me oltiin siinä tilanteessa et meillä on kaks lasta ja me ei oltu etukäteen todellakaan ehitty silleen siitä kasvatuksesta puhua. -- Kyl me niinku puhuttiin silläläilla että he saa päättää, että kumpikin meistä antaa sen oman uskontonsa tiedon ja he itse päättää. Että silleen se on niinku mennykin, paitsi että kumpikin sitten mielessään aatellu että ne seuraa sitä mun, lapsiraukat, että näinhän se niinku, nyt ku sitä mieltii, näinhän se on menny.

Uskonnollisesta kasvatuksesta on useassa perheessä alettu keskustella vasta, kun lapsi on osanut itse kysyä uskontoon liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi kuoleman selittäminen lapselle oli tullut eräälle äidille yllättäen eteen ja hän oli joutunut nopeasti keksimään selityksen, että kuolleet ovat ”pilven päällä”. Eräs haastatelluista moittii omassa parisuhteessaan sitä, että mies ei kerro uskontoon liittyvistä rituaaleista hänelle etukäteen, vaan vasta, kun esimerkiksi hiustenleikkausrituaali aiotaan suorittaa. Näin ollen mahdollisuus keskustella asiasta jää vähäiseksi. Yksi naisista taas kertoo, että hänen miehensä ei tiedä mahdollisuudesta laittaa lapsia oman uskontonsa opetukseen suomalaisessa koulussa, joten ei osaa vaatia sitä. Nainen ei ole kertonut tästä mahdollisuudesta eikä hän antaisi periksi uskonnonopetuksesta, vaikka mies tätä vaatisikin.

4.3 Uskonto on lapsen oma päätös

Uskonnolliseen kasvatukseen liittyviä alaluokkia muodostui peräti kymmenen, joten tämä yläluokka korostui selkeästi aineistossa. Jaoin alaluokat lopulta vielä kahteen erilliseen luokkaan, joita ovat ajatukset kasvatuksesta ja käytännön kasvatusta. Näistä ensimmäiseen kuuluvat alaluokat *kasvatusristiriidat, toive oman uskonnon siirtymisestä lapselle, uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen, uskontojen tasa-arvo, lapsen oman mielipiteen tärkeys ja lasten ikään vetoaminen*. Käytännön kasvatukseen liittyviä luokkia taas ovat *uskonnolliset esineet kotona, äidin uskonnon korostuminen, uskonnon opettaminen kotona ja arjessa ja juhlat*.

4.3.1 Ajatukset kasvatuksesta

Uskonnollisen kasvatuksen osalta kaikissa perheissä on linjattu, että loppujen lopuksi lapset saavat itse päättää, mihin uskovat, jos uskovat ollenkaan. Koska puoliset suhtautuvat toistensa uskonnollisuuteen hyväksyvästi, myös lapsille on päätetty välittää molempien uskontojen traditioita. Perheissä korostuu ajatus, että molemmilla vanhemmilla on oikeus kasvattaa lapsia oman katsomuksensa mukaisella tavalla ja että uskonnot ovat keskenään tasavertaisia.

Joo sit tulevaisuudessa ku he kasvaa nii heil on niinku tavallaan se pohja molempiin uskontoihin niinku et ei ihan nyt täysin juureton tavallaan olis mut sil tavalla et molemmat ois sillain, mut ei kumpikaan ois yliedustettuna vaan silleen tasavertasena tavallaan.

Kaikissa haastatteluissa nousi myös esille lapsen oman mielipiteen tärkeys. Aivopesua pelätään ja halutaan antaa lapsen muodostaa itse oma käsityksensä uskonnoista. Samalla korostetaan myös suvaitsevaisuutta kaikkia elämänkatsomuksia kohtaan:

No mä toivon et ku mä ite kuitenkin ymmärrän sen et kaikilla on se oma näkemyksensä ja saa olla, nii et lapsiki ajattelis silleen et mitä ikinä hän valitsee niin ei ajattelis kuitenkaan et se toisen tapa ois mitenkään väärä, koska toki jokainen kokee eri tavalla asioita ja ehkä tarvii eri tavalla johonkin lohtua tai kokee semmosta onnellisuutta erilaisista asioista, että lapsi näkis sen et se ei oo missään nimessä väärin että joku uskoo ja joku ei, tai joku uskoo johonkin buddhalaisuuteen ja tälleen, meitä on maailmassa niin paljo erilaisia tyyppejä.

Lasten ikään vedotaan aineistossa usein uskonnollisesta kasvatuksesta puhuttaessa. Äidit puhuivat esimerkiksi siitä, että lapset ymmärtävät jotain uskontojen harjoittamisesta vasta isompana, joten esimerkiksi juhlapäivien merkitystä ei tuoda pienille lapsille esille. Omakohtaisen uskon ajatellaan kehittyvän lapsille vasta myöhemmin, mutta toisaalta naiset mainitsevat myös *lapsen uskon*, joka ei kyseenalaista. Teini-ikäisissä lapsissa taas on äitien mukaan havaittavissa kapinointia vanhempien uskonnollisuutta kohtaan.

Lasten ottamisesta mukaan uskonnon harjoittamiseen on eriäviä mielipiteitä. Erään äidin malli on käydä uskonnollisessa tilaisuudessa ilman lapsia. Toisessa perheessä taas harmitellaan sitä, että lapset eivät suostu lähtemään tilaisuuksiin, jotka ovat äidille tärkeitä. Lasten ollessa pieniä heitä oli ikään kuin pakotettu mukaan tilaisuuksiin, koska haluttiin ylläpitää uskonnon traditioita. Tästä oli kuitenkin luovuttu ja lasten kasvaessa ei enää jaksettu vaatia lapsia osallistumaan.

Uskonnolliseen kasvatukseen liittyy aineiston perusteella myös ristiriitoja. Erimielisyyksiä on aiheuttanut esimerkiksi ympärileikkaus, jota äiti ei antanut tehdä. Erilainen näkemys Jumalasta on johtanut ristiriitoihin – toisen vanhemman mielestä Jumala rankaisee pahoista teoista ja toinen vanhempi taas haluaa korostaa lapsille Jumalan armollisuutta. Perheessä, jossa vanhemmat eivät jaa uskonnollisuutta lainkaan, riitaa aiheuttaa se, että ateistiäiti ei selitä asioita tavalla, jolla uskonnollinen isä ne selittäisi.

4.3.2 Käytännön kasvatus

Lapsille opetetaan uskontoja kotona ja arjessa muun muassa ruoka- ja iltarukouksen kautta ja katsomalla uskonnollisia videoita yhdessä. Perheissä vietetään molempien vanhempien uskontoihin liittyviä juhlia. Kadotuksesta ei puhuta, vaan sen sijaan korostetaan taivaaseen pääsyä ja turvaa tuovia hahmoja kuten Jumalaa ja enkeleitä. Ruuan kautta uskonto näkyy arjessa esimerkiksi sianlihattomana ruokavaliona tai veriruokien karttamisena. Kotona pidetään esillä molempien vanhempien uskontoon liittyviä esineitä kuten hindujumalien kuvia ja pyhiä kirjoja. Toisaalta yhdessä perheessä uskonto ei näy kodissa millään tavalla.

Eräässä perheessä sovitusta uskontojen tasa-arvosta huolimatta äidin uskonto korostuu käytännön tasolla selkeästi. Tätä perustellaan esimerkiksi sillä, että Suomen lain mukaan Suomessa äiti saa päättää lasten uskonnosta. Tämä laki on kuitenkin muuttunut vuonna 2017 ja äidin etuoikeus päättää uskonnosta on poistunut. Lisäksi perheen isä oli ollut pitkiä aikoja kotimaassaan, ja näinä aikoina vastuu kasvatuksesta oli pitkälti äidillä. Isän uskonnossa oli kuitenkin myös ajatus siitä, että uskonto määräytyy isän uskonnon mukaan. Tämä aiheutti perheeseen jo lähtökohtaisesti *mahdottoman ristiriidan*:

Itelle oli niin selvää, että lapset todellakin sitten seuraa... ja eiks se Suomessa jotenkin ihan lain mukaanki mee niin et seurataan äidin uskontoa. Mä aattelin että mulla ei oo mitään hätää että ne kastetaan ja näin ja hän sitten hyväksyy tai on hyväksymättä. Mut mä olin silleen tosi vahva niinku siinä ja islamissahan on myös niin, että sitten taas isän uskontoo seurataan -- Elikkä tää on oikeestaan ihan mahdoton ristiriita, jos olis niinku tosi semmonen tarkka niin eihän se ois mahdollista, mutta sitten hän varmaan aatteli että ei oo niinku vaihtoehtoja että on parasta hyväksyä tämä tai että ollaan, mä oon Suomessa, tai me ollaan Suomessa ja näin.

4.4 Sukupuolen merkitys korostuu uskonnollisen kasvatuksen kautta

Lapsen sukupuolen merkitys uskonnollisessa kasvatuksessa osoittautui aineistossa suuremmaksi kuin osasin odottaa. Aineistosta nousee esiin lapsen sukupuolen merkitys sekä *poikalapsen saamisen tärkeytenä*, että *poikalapsen uskonnon erilaisena merkityksenä*. Toisaalta tällaista ajatusta vastustetaan korostamalla *sukupuolten välistä tasa-arvoa* perheessä. Sukupuoliroolit tulevat kuitenkin esiin myös *äitien itsensä suhtautumisessa tyttöjen hiustenleikkausseremoniaan*.

Kuten aikaisemmin tuli ilmi, hindulaisuudessa pojan saaminen on yksi miesten veloista jumalille. Toisaalta hindukulttuurissa naimisiin mennessä morsiamen perhe maksaa myötäjäiset sulhasen perheelle, mikä on tehnyt tyttölapsista taloudellisia taakkoja perheille. Kulttuuriset odotukset saada poika ovat tulleet tutuiksi myös yhdelle haastattelemistani äideistä:

No sillon ku mä tulin raskaaks niin tota me tietty heti sit ilmoitettiin siitä kyllä anopille niin hänhän teki taas tämmösen paastoamisen ja pyhiinvaelluksen että saataisiin nyt siten poika.

Vaikka perhe asuu Suomessa, äiti oli kokenut paineita poikalapsen saamisesta ensimmäisen lapsen oltua tyttö. Miehen suku ilmaisi toiveensa pojasta peittelemättä. Kun poikalapsi lopulta ilmoitti tulostaan, tämä oli tuntunut äidistä siltä kuin *taakka olisi nostettu harteilta*. Samalla miehen perheen toiveet poikalapsesta aiheuttivat kiukkua ja vastustusta. Äiti kertoi itse toivoneensa lapsen olevan tyttö, koska miehen perheen toive pojasta aiheutti niin suurta ärsytystä.

Kyseisessä perheessä on käyty neuvottelua tyttöjen ja poikien tasa-arvoisesta kohtelusta. Vaikka odotettu poika syntyikin, äiti ei halua häntä kohdeltavan eri tavalla kuin tyttöä. Hän nostaa esille etuoikeuksien lisäksi vastuun. Tällä luultavasti viitataan siihen, että eteläaasialaisessa kulttuurissa miehille asetetaan toisaalta myös paljon vastuuta oman perheensä ja usein myös vanhempiensa elättämisestä näiden vanhetessa. Äidillä on selkeä kantansa asiaan, jota hän haluaa myös isän kunnioittavan:

Mää aina sanon sitä että ku on poika niin se ei tuo hänelle mitään etuoikeuksia mut ei myöskään enempää vastuuta et molemmat on niinku samalla linjalla. Ja mä haluan että mies myöskin ymmärtää ja toimii näin. – Mää ainaki yritän kovasti pitää siitä kiinni että ei nosteta sitä toista jalustalle sen takia vaan että sattuu olemaan poika. Mut tosiaan se on heille siellä hyvin kulttuurijuttu niinku sil tavalla et miehet on perheen pää ja sitä ja tätä, et jotenki erinomasia, mut ei tuu pätee mejän perheessä.

Poikalapsen saamisen tärkeyden lisäksi aineistosta nousee esille poikien uskonnon erityisyys isille. Perheessä, jossa aiemmin syntynyt tyttö oli kastettu, isä vastusti pojan kastamista vedoten sukupuoleen. Pojan uskonnon olisi siis tärkeämpää olla sama kuin isän. Sama ilmiö on tullut tutuksi toisessakin perheessä. Isä oli myöntänyt pojan uskonnon olevan itselleen jatke:

Sit isänsä jotenkin (puhutteli) häntä vähän niinku että sun ois parasta olla muslimi. Ja sit hän niinku sen mulle sanokin siinä kohtaa et ku se pojan uskonto on miehelle jotenkin se jatke, niin mä koin tietenkin että hän vähän manipuloi, mutta mä aattelin et en mä voi, mulla ei oo oikeutta tähän nyt puuttua et lapsi päättää itte.

Toisaalta sukupuoliroolit tulevat esiin myös suomalaisten äitien suhtautumisessa eteläaasialaiseen rituaaliin, jossa taaperolta leikataan hiukset kaljuksi tai lähes kaljuksi. Tämä rituaali suoritetaan yleensä sekä tytöille että pojille. Eräs äideistä oli kieltänyt tyttärensä osallistumisen hiustenleikkausseremoniaan, koska pelkäsi, että kaljua tyttöä kiusattaisiin päiväkodissa. Toinen äiti taas oli suostunut tyttärensä hiusten leikkaamiseen, mutta oli katunut sitä kovasti myöhemmin. Tyttärien ei siis haluttu osallistuvan miehen uskonnon mukaiseen rituaaliin, koska sukupuolinormien vastaisen kaljun pelättiin herättävän huomiota Suomessa.

4.5 Isovanhemmat antavat vastuun uskonnollisesta kasvatuksesta vanhemmille

Kuten aiemmin mainitsin, isovanhemmilla on todettu olevan suuri rooli lastenlastensa uskonnollisessa kasvatuksessa (Tervo-Niemelä 2016b, 28–33). Kollektiivisista yhteiskunnista tulevilla tämän roolin voisi olettaa olevan vielä suurempi kuin esimerkiksi Suomessa. Kysyessäni haastateltavien omasta uskonnollisesta kasvatuksesta lapsuudessaan, he mainitsivat omia isovanhempiaan traditioiden välittäjinä. Aineistossani ei kuitenkaan korostu suvun ja isovanhempien merkitys. Äidit kertoivat esimerkiksi kielitaidon puutteen ja kaukana isovanhemmista asuminen vaikeuttavan yhteydenpitoa.

Sekä naisten omien että puolison vanhempien merkitys oli ollut suuri suhteen alussa, sillä heidän hyväksyntänsä suhteelle ja avioliitolle oli ehdottoman tärkeää. Vanhemmille oli ollut myös tärkeää, että pariskunta menee naimisiin heidän uskontonsa traditioiden mukaisesti. Ennen uskonnollista avioitumisrituaalia eräs naisista ei ollut esimerkiksi saanut istua samassa huoneessa miehensä isän kanssa, vaikka tuossa vaiheessa pariskunta oli jo avioitunut sekä maistraatissa että kristillisin menoin Suomessa.

Kukaan aineiston naisista ei koe omien vanhempiensa tai miehen vanhempien tuputtavan uskontoaan lapsille. Isovanhemmilta on tullut lähinnä varovaisia kyselyjä siitä, onko lapsille puhuttu esimerkiksi Raamatusta ja Jeesuksesta. Naiset kokevat, että isovanhemmat antavat heidän kasvattaa lapsensa omalla tavallaan. Sen sijaan naisiin itseensä kohdistuu jonkin verran hienovaraisista käännättämistä. Erään naisen appivanhemmat olivat suoraan kysyneet, miksi miniä ei halua kääntyä heidän uskontoonsa. Yksi naisista kertoo anoppinsa vievän häntä paljon temppeleihin ja tarjonneen synnytyskipuihin hindulaista mantraa, Om Nama Shivaa.

Viimeksi just tosi paljo käytiin temppeleissä ja sit itse asiassa kun mä menin lasta synnyttämään niin anoppi halus et mä olisin hokenu om nama shivaa, et se helpottaa (naurua), et hän on muaki vähä sil taval, ei nyt käännittäny mutta et omaksun jotain juttuja.

4.6 Kelpaan sellaisena kuin olen

Kuten mainitsin aiemmin, missään aineistoni perheessä uskonto ei korostu arjessa merkittävästi. Saavutin kuitenkin joitain ajatuksia haastatteluissani siitä, mitä uskonto naisille merkitsee. Yhdelle haastateltavista uskonto on merkittävä lähinnä puolison kautta, sillä se on hänen miehelleen tärkeä asia ja sitä kautta myös muulle perheelle. Muille naisille uskonnolla on myös henkilökohtainen merkitys.

Uskonnon merkitystä kuvaillaan esimerkiksi sen *yhteisöllisen ulottuvuuden* kautta. Uskonnosta on löydetty rakkautta, tunteikkuutta ja ihmisten avoimuutta. Usein mainitaan myös *lohtu ja*

turva. Tämä liittyy erityisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin hakeutumisessa. Kirkossa käydään usein juuri silloin, kun tarvitaan lohtua johonkin tilanteeseen. Uskonnon *armollisuuskin* korostuu – eräs naisista koki, että kristittynä saa myös olla rikkinäinen ja mennä huonosti, ja juuri silloin hän saa apua uskostaan. Hänen mielestään ensisijaista onkin juuri se, että *kelpaa sellaisena kuin on.*

Uskonnon merkitystä selitetään myös sen kautta, millaiseksi äidit toivovat lastensa uskonnollisuuden muodostuvan:

No koska se on ittelle ollu niin semmonen elämää kannatteleva ja toivoo antava ja lohduttava ja kaikkee, et toivosin että he kokis sen niinku samalla tavalla. Semmosena oikeesti elämän voimana, turvana elämässä. -- Sitä mä toivon, että he löytää sen. Voihan se olla joku muukin uskonto mutta koska se on uskon asia niin ite uskon, että tällä tavalla ois hyvä elää.

Mä haluaisin ehkä että heil ois vähä samanlainen niinku mulla itellä että sais sit haettua semmosta jonkunnäköst henkistä turvaa jostain, mihin usko. Ja just se et he löytäis sen ite ettei se ois just niinku ohjattua et nyt sun pitää usko tähän näin, et he sit siin vaihees ku he tarvii semmosta henkistä tukee ja turvaa jostain muualta ku äitiltä tai isältä, niin et he löytää sit ite sielt jostain syvältä sisimmästä sen mihin he sit haluaa usko. Se on niinku mun toive.

Uskonto on näille naisille itselleen ollut tärkeä voimavara elämässä, joten he toivovat lastensa löytävän uskonnosta samanlaista turvaa ja lohtua. Tätä verrataan jälkimmäisessä sitaatissa vanhempien antamaan tukeen ja turvaan. Molemmissa sitaateissa kuitenkin tuodaan esille lapsen oman päätöksen tärkeys siitäkin huolimatta, että uskonto on naisille itselleen olennainen osa elämää. Kuten ensimmäisen sitaatin lopussa haastateltava toteaa, *se on uskon asia.*

5 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen haastatteluaineistoa ja sisällönanalyysia käyttäen tarkastellut sitä, millaista uskonnollinen kasvatus ja arjen uskonnollisuus ovat suomalais-eteläaasialaisessa perheissä, joissa on kaksi uskontoa. Perheissä on hyvin erilaiset uskonnolliset lähtökohdat, mutta kaikissa noudatetaan periaatetta, että loppujen lopuksi lapset saavat itse päättää uskonnostaan. Äidit esittävät kyllä lasten uskonnollisuudesta toiveita, kuten esimerkiksi toivovat lasten saavan uskonnosta turvaa ja lohtua. Tätä ei kuitenkaan juurikaan ilmaista lapsille itselleen. Suomessa lapsilla on korkea itsemääräämisoikeus. Tämä heijastuu selkeästi myös äitien puheeseen, jossa korostuu lapsen oma päätösvalta sekä käännyttämisen ja aivopesun vieroksuminen.

Toisaalta puheessa on myös joitain ristiriitaisuuksia. Vaikka lasten omaa päätösvaltaa pidetäänkin tärkeänä, esimerkiksi kastamisesta ja konfirmaatiosta ei välttämättä jousteta, koska ne *kuuluu tehdä*.

Äitien aktiivinen rooli lasten uskonnollisessa kasvatuksessa on huomattu myös aikaisemmissa tutkimuksissa. Kati Niemelän ja Annika Koivulan pääkaupunkiseudulla nuorten aikuisten uskonnolliseen kasvatukseen kohdistunut kyselytutkimus vuodelta 2005 osoittaa, että puolet vastanneista oli saanut uskonnollista kasvatusta äidiltään tai isoäidiltään. Vain yksi neljäsosa ilmoittaa isänsä olleen uskonnollisessa kasvatuksessa aktiivinen, mutta tällöinkin myös äidillä on ollut iso rooli. Kaksi prosenttia vastanneista oli saanut uskonnollista kasvatusta ainoastaan isältään. (Niemelä & Koivula 2006, 164–165.) Äitien aktiivisuus voisi selittyä myös sillä, että naiset ovat ympäri maailmaa tunnetusti uskonnollisempia kuin miehet. Näin ollen uskonnollinen kasvatustakin on todennäköisemmin naisten varassa. Toisaalta miehet ovat uskossaan naisia ehdottomampia ja äärimmäisen uskonnollisista valtaosa on miehiä. Naiset saattavat helpommin sekoittaa eri uskontojen aineksia keskenään kuin miehet. (Kosunen 2006, 263; Yle 29.8.2010.) Tällaista eri uskontojen elementtien sekoittumista on havaittavissa myös omassa tutkielmassani ja se voisi osittain selittää naisten aktiivisuuden myös puolison uskonnon välittämisessä.

Aineistossani osa äideistä puhuu kristinuskon vaikutusten tulevan automaattisesti Suomessa asuessa esimerkiksi koulusta. Tämän vuoksi kristillistä kasvatusta tärkeämpänä nähtiin isän uskonnon opettaminen, koska sitä ei harjoiteta yleisesti ympärillä kuten kristinuskoa. Samanlaisen tuloksen havaitsi myös Kaisa Nissi väitöskirjassaan (2017, 238), jossa hän tutki suomalaisten ja islamilaisen kasvatuksen saaneiden parisuhteita ja perhe-elämää. Niemelän ja Koivulan tutkimuksessa kuitenkin koulun uskonnon opetuksella ei nähdä olleen juurikaan vaikutusta henkilökohtaiseen uskonnollisuuteen, vaan sen koetaan antaneen lähinnä yleissivistystä ja oman kulttuurin tuntemusta (2006, 168–169). Koululle ja koulun uskonnonopetukselle annetaan siis ehkä suurempi rooli uskonnollisessa kasvatuksessa kuin se todellisuudessa tarjoaa.

Kuten tutkielmani toisessa luvussa mainitsin, Veikko Anttosen mukaan oman uskonnon menneisyys ja kulttuuri ovat pyhiä asioita ja uskonnon opetus tähän pyhään kohdistuva rituaali. Toisaalta Daniele Hervieu-Léger on havainnut, että uskonnon opetus vähenee, koska sukupolvien välisen ”muistin” ketju ikään kuin on katkennut. Uskosta on tullut niin henkilökohtainen asia, että myös lasten halutaan muodostavan itse omat maailmankuvansa. Vaikuttaa siis siltä, että sukupolvien ketjussa eteenpäin siirtyneitä uskontotraditioita pyhemmäksi asiaksi on nousut jokaisen oma uskonnollinen etsintänsä.

Ranskalaisen Hervieu-Légerin havaitsema ilmiö on syntynyt hyvin länsimaisesta näkökulmasta, sillä etenkin länsimaissa individualismi on ohittanut kollektiivisuuden. Etelä-Aasiassa näin ei ole, joten onkin mielenkiintoista, miten tämä eroavaisuus näkyy tutkielmani perheiden uskonnon opetuksessa. Kollektiiviselle kulttuurille ominainen uskonnon vahva siirtyminen vaikuttaa kuitenkin aineistoni perusteella kompastuvan sukupuolirooleihin. Miesten rooli uskonnon välittäjinä näyttää jäävän usein naisten roolia pienemmäksi, vaikka jokaisessa perheessä uskonnon välittyminen onkin tärkeää myös miehelle. Miehet näyttävät joissain perheissä luovuttavan vastuun uskonnollisesta kasvatuksesta vaimoilleen ja esimerkiksi omille äideilleen, kuten yhdessä perheessä aktiivista roolia osoittanut anoppi näytti toteen. Äidin etuoikeutettu asema uskonnollisessa kasvatuksessa on perusteltu yhdessä perheessä myös Suomen lainsäädännöllä, joka antoi vuoteen 2017 asti päätösvallan uskonnosta kiistatilanteissa äidille. Toisaalta vaikka miehet tulevatkin kollektiivisemmasta eteläaasialaisesta kulttuurista, Suomessa suku on useimmiten edelleen lähtömaassa ja lasten kasvatusta jää pitkälti ydinperheen varaan.

Sukupuolirooleista ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta käydään perheissä neuvottelua. Suomalaisessa yhteiskunnassa kasvaneille naisille eteläaasialainen poikalasten ihannointi ja eriarvoinen kohtelu on vierasta ja vanhanaikaista. Vaikka aineistoni perusteella tämä sukupuolten eriarvoisuus vaikuttaa Suomessakin, sitä selvästi vastustetaan ja ei sallita toteutettavan omassa perheessä.

Sekä sukupuolten välisen tasa-arvon vaaliminen että lasten itsemääräämisoikeuden korostaminen vaikuttavat nousevan perheissä tärkeiksi, jopa pyhiksi arvoiksi. Kuten aiemmin luvussa 2 toin esiin, Emile Durkheimin mukaan pyhiä asioita suojellaan kielloilla ja säännöillä. Naiset vaalivat tasa-arvoa ja itsemääräämisoikeutta perheissään esimerkiksi kieltämällä poikien nostamisen jalustalle ja lasten aivopesun sekä korostamalla puolisoitten välistä sopimusta, että lapset saavat itse päättää uskonnosta. Näiden arvojen pyhyys on huomattu myös e2 Tutkimuksen ja Suomen kulttuurirahaston vuonna 2018 toteuttamassa tutkimuksessa siitä, mikä suomalaisille on pyhää. Uskonnolliset arvot eivät erottautuneet tutkimustuloksissa, vaan lähes kaikille suomalaisille pyhiä asioita olivat juurikin muun muassa tasa-arvo ja yksilönvapaus (Pessi, Pitkänen ym. 2018).

Koska kyseessä on vähemmistöryhmään kohdistuva tutkimus, olen tutkielmassani varonut muodostamasta tai vahvistamasta haitallisia stereotypioita maahanmuuttajista tai monikulttuurisista perheistä. Tutkielmani pienen haastatteluotannon ja tapauskohtaisuuden vuoksi tuloksia

ei voi yleistää koskemaan kaikkia monikulttuurisia perheitä tai tiettyjen uskontojen välisiä liittoja. Laadullisen tutkimuksen tavoite ei olekaan yleistettävyys, vaan ymmärryksen lisääminen tiettyä ilmiötä kohtaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Yksittäisten perheiden tutkiminen on tuonut esille kasvatukseen liittyviä haasteita, joita kuka tahansa kahden uskonnon perhe saattaa kohdata. Koska haastattelin vain suhteiden suomalaisia naisosapuolia, johtopäätöksissä on otettava huomioon se, että toisen vanhemman näkökulma ei tule esille.

Jouduin jättämään aineistostani paljon tarkastelun ulkopuolelle, minkä vuoksi samaa aineistoa hyödyntäen ja lisää keräten voisi jatkaa tutkimusta aiheen parissa. Esimerkiksi uskonnon merkityksen ja naisten oman uskontohistorian tarkastelu jäi tässä tutkielmassa vähälle huomiolle. Kartutettuani kokemusta haastatteluiden tekemisestä osaisin luultavasti jatkossa paremmin tarttua haastateltavien kertomaan ja esittää lisäkysymyksiä. Näin pienellä haastattelumäärällä haasteita toi anonymiteetin suojele. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää suuremmalla aineistomäärällä, millaisia kasvatusratkaisuja ja -haasteita kahden uskonnon perheillä on. Koska tämä tutkielma rajautuu suomalaisten naisosapuolten näkökulmaan, jatkotutkimuksessa olisi kiinnostavaa ottaa huomioon myös maahan muuttaneen osapuolen näkökulma – millaista on kasvattaa lapsia yhteiskunnassa, jossa oma uskontoperinne on marginaalissa.

6 Lähteet

6.1 Kirjalliset lähteet

Akar, Sylvia (2004) Islamilainen naiskuva. Teoksessa Kouros, Kristiina & Villa, Susan (toim.) *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 161–171.

Cross, Stephen (1996). *Hindulaisuus*. Helsinki: Tammi.

Enges, Pasi & Mahlamäki, Tiina & Virtanen, Timo J. (2015) Arki, juhla ja pyhä. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. Turku: Turun yliopisto, 61–82.

Eriksen, Thomas Hylland (2001) *Small places, large issues: an introduction to social and cultural anthropology*, 2. painos, London, Sterling, Va.; Pluto Press.

Hautala, Vesa (2015) Avioliitto ja seurustelu toiseen kirkkoon kuuluvan tai ei-uskovan kanssa. *Luterilainen*, 90(7), 191–193.

Hyvärinen, Matti (2017) Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere, Vastapaino, 9–38.

Juvonen, Tuula (2017) Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa Hyvärinen Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere, Vastapaino, 344–355.

Kiiski, Jouko (2006). *Rajallinen rakkaus: suomalaisten teologioiden käsitykset parisuh-teesta*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Komulainen, Jyri (2017). Sakramentaalinen seksi? Uskontojen käsityksiä seksuaalisuudesta ja avioliitosta. Teoksessa *Perhe ja avioliitto muutoksessa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 36–61.

Koraani (2017) Kääntänyt Hämeen-Anttila, Jaakko. (2. painos.) Helsinki: Basam Books.

Kosunen, Emilia (2006) Nuorten miesten mysteeri – Kirkosta eronneiden nuorten miesten spirituaaliteetti. Teoksessa *Urbaani usko – Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 263–277.

Kouros, Kristiina (2004) Islam ja naisten ihmisoikeudet. Teoksessa Kouros, Kristiina & Villa, Susan (toim.) *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 172–183.

Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna (2012) *Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot*. Perhebarometri 2012. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 46/2012.

Lambek, Michael (2013) What Is “Religion” for Anthropology? And What Has Anthropology Brought to “Religion”? Teoksessa Bobby, Janice & Lambek, Michael *A Companion to the Anthropology of Religion*. Chichester, England: Wiley-Blackwell, 1–32.

Leitzinger, Antero (2015) Seka-avioliitot ja islam. Teoksessa Hämäläinen, Riku & Pesonen, Heikki (toim.) *Kohtaamisia: Kirjoituksia uskonnosta, arjesta ja monikulttuurisuudesta*. (1. p.). Helsinki: Helsingin yliopisto, 190–208.

Niemelä, Kati & Koivula, Annika (2006) Uskonnollinen kasvatus sillanrakentajana. Teoksessa *Urbaani usko – Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 162–177.

Pessi, Anne Birgitta, Pitkänen, Ville, Westinen, Jussi & Grönlund, Henrietta (2018) *Pyhyiden ytimessä – Tutkimus suomalaisten arvoista ja pyhyiden kokemisesta*. e2 Tutkimus ja Suomen Kulttuurirahasto. Helsinki: Kirjapaino Öhrling.

Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017) Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere, Vastapaino, 357–366.

Ruusuvoori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo (2017) Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere, Vastapaino, 367–380.

Singla, Rashmi (2015) *Intermarriage and mixed parenting, promoting mental health and wellbeing: Crossover love*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan.

Tervo-Niemelä, Kati (2016a) Esipuhe. Teoksessa Salminen, Joonas, Hietämäki, Jorma, Juntunen, Elina, Kilpeläinen, Aino-Elina, Pihkala, Juha, Porkka, Jouko, Räsänen, Antti, Salminen, Veli-Matti, Tervo-Niemelä, Kati & Utriainen, Terhi (2016) *Miten Suomi uskoo? Suomalaisen*

Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät. Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, Helsinki, 7–10.

Tervo-Niemelä, Kati (2016b) & Sukupolvien muutos, usko ja jumalanpalveluskokemus. Teoksessa Salminen, Joonas, Hietamäki, Jorma, Juntunen, Elina, Kilpeläinen, Aino-Elina, Pihkala, Juha, Porkka, Jouko, Räsänen, Antti, Salminen, Veli-Matti, Tervo-Niemelä, Kati & Utriainen, Terhi (2016) *Miten Suomi uskoo?* Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät. Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, Helsinki, 27–47.

Thompson, Jennifer (2013) *Jewish on their own terms: how intermarried couples are changing American Judaism*. New Brunswick, New Jersey, Rutgers University Press.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Tammi.

6.2 Digitaaliset lähteet:

Hindu Janajagruti Samiti (5.9.2011) Interfaith Marriages: What Young Hindus Should Know? Artikkeliverkkosivustolla osoitteessa <https://www.hindujagruti.org/news/12685.html>. [Viitattu 2.12.2019.]

Huttunen, Juhani (3.2.2017) Äidin oikeus päättää alle 1-vuotiaan uskonnosta poistuu. Kirkko ja kaupunki. Artikkeliverkkosivustolla osoitteessa <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/aidin-oikeus-paattaa-alle-1-vuotiaan-uskonnosta-poistuu#395b9129>. [Viitattu 30.3.2020.]

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anita (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkosivustolla]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. [Viitattu 30.3.2020.]

Tilastokeskus (2017) Perheet. Vuosikatsaus 2017, 2. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_kat_002_fi.html. [Viitattu: 25.10.2019.]

Tilastokeskus (2015) Väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 2000–2015. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/01/vaerak_2015_01_2016-09-23_tau_006_fi.html. [Viitattu: 26.11.2019.]

Yle.fi (29.8.2010) Uskonto on naisten juttu. Artikkeliverkkosivustolla osoitteessa <https://yle.fi/uutiset/3-5622328>. [Viitattu 21.3.2020.]

7 Liitteet

Liite 1.

HAASTATTELUKUTSU

Hei kahden uskonnon perheet!

Etsin Tampereelta, lähialueilta tai pääkaupunkiseudulta haastateltavia monikulttuurisessa parisuhteessa olevista naisista, joilla on ainakin yksi lapsi eri uskontoa tunnustavan puolison kanssa. Kerään aineistoa kandidaatin tutkielmaani varten, jonka aiheena on arjen uskonnollisuus kahden uskonnon ja kulttuurin perheissä. Haastateltaviksi ovat tervetulleita mihin tahansa uskontoihin kuuluvat naiset ja uskonnollisuuden määritelmäksi riittää se, että puoliset itse kokevat itsensä eri uskontokuntiin kuuluviksi.

Opiskelen Tampereen yliopistossa yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelmassa sosiaaliantropologiaa. Kandidaatin tutkielmani tarkoitus on selvittää arkisia uskonnollisia käytäntöjä ja uskonnolle annettuja merkityksiä monikulttuurisissa, kahden uskonnon perheissä. Arjen uskonnollisuus voi olla esimerkiksi lauluja tai sanoja tai se voi tulla näkyviin erilaisissa kodin esineissä. Uskonnollisia käytäntöjä edustavat myös esimerkiksi uskontoihin pohjautuvat juhlat ja se, miten niitä perheessä vietetään. Lisäksi olen kiinnostunut prosessista, jonka myötä vanhemmat päätyivät ratkaisuihinsa uskonnolliseen kasvatukseen liittyen. Kandidaatin tutkielmaani ohjaa Ritva Nätkin.

Haastattelu kestää enintään tunnin ja se voidaan toteuttaa esimerkiksi haastateltavan kotona, yliopiston tiloissa tai muussa sovitussa paikassa. Pyrin toteuttamaan haastattelut tammikuun puoliväliin mennessä. Haastattelu nauhoitetaan, litteroidaan ja anonymisoidaan, minkä jälkeen aineistosta tai valmiista tutkielmasta ei voi tunnistaa haastateltavia. Saatan hyödyntää samaa aineistoa myös myöhemmin gradussa. Saat ennen haastattelua tutustua tarkempaan tutkimussopimukseen ja allekirjoittaa sen.

Jos haluat osallistua haastatteluihin, ota rohkeasti yhteyttä mieluiten 3.12. mennessä Facebookin yksityisviestillä tai sähköpostilla. Kerron mielelläni lisää!

Liite 2.

HAASTATTELURUNKO

Aloitus:

1. Vapaata kertomusta itsestä, elämäntilanteesta ja parisuhteen tarina (lasten määrä ja iät, puolison kotimaa, parisuhteen kesto, perheen uskonnot, jos naimisissa, millaiset häät?)
2. Millaisen uskonnollisen kasvatuksen olet itse saanut? (Entä puoliso?)
3. Mitä uskonto merkitsee sinulle ja teidän perheelle?

Prosessi:

4. Miten lasten uskonnollisesta kasvatuksesta keskusteltiin ennen lapsia?
5. Miksi ja miten päädyitte kyseisiin ratkaisuihin? Aiheuttiko ristiriitoja?
6. Ovatko ajatukset muuttuneet lapsen myötä?
7. Mistä (mahdolliset) paineet tietynlaiseen kasvatukseen tulevat? Onko tietty uskonnollinen kasvatustapa esimerkiksi tärkeää/vähemmän tärkeää jommankumman suvulle?

Lapsen synnyttyä

8. Liittyikö uskonnollisia ratkaisuja esimerkiksi nimen antamiseen ja julkistamiseen? (Milloin nimi paljastettiin ja liittyikö siihen joku uskonnollinen rituaali? Ympärileikkaus?)
9. Millä tavalla puoliso tahoillaan harjoittavat uskontoaan? Liittyikö ruokasääntöjä?
10. Millä tavalla lapset otetaan/ otetaanko heidät mukaan uskonnon harjoittamiseen?
11. Mitä juhlia perheessänne vietetään? Miten?
12. Näkyvätkö uskonnot jollain tavalla kotona, esineissä?
13. Miten lapsille puhutaan syntymästä ja kuolemasta?
14. Oletteko valinneet, mihin uskonnon opetukseen lapset osallistuvat?
15. Onko teillä toiveita siitä, millaiseksi lapsen käsitys uskonnoista muodostuu? (Yksi selkeä uskonto, molempien vanhempien uskonto, vai opetetaanko laajasti eri uskonnoista, jostain muuta?)

Liite 3

Taulukko 1 Näyte aineiston koodaamisesta luokkiin

Suhtautuminen toisen vanhemman uskontoon.	Alaluokat	Pelkistykset
	Naisen aktiivisuus	<p>Miehen perinteiden mukaiset häät naisen aloitteesta 6</p> <p>Suomalaisessa kulttuurissa asuessa nainen toivoo miehen panostavan myös oman uskontonsa opettamiseen 17</p> <p>Naisen mielestä mies ei yritä tarpeeksi ylläpitää omia perinteitään 18</p> <p>Nainen muistaa miehen uskonnon juhlien ajankohdat ja valmistelee niitä 15</p> <p>Jouluvalojen laitto kotiin Diwalin kunniaksi 40</p> <p>Nainen hankki kotiin suomenkielisen Koraanin ja haluaa, että sitäkin opiskellaan 92</p> <p>Nainen sanoo tietävänsä miehen uskonnosta enemmän kuin mies itse 98</p> <p>Kristityt perinteet tulee lapsille väkisin tutuiksi Suomessa asuessa, siksi haluaa panostaa miehen perinteiden vaalimiseen 18</p> <p>Nainen on tutustunut miehen uskontoon ja käynyt tempeleissä 2</p>
	Mukautuminen	<p>Kotona mies syö eri ruokaa kuin vaimo ja lapset, koska miehen ruoka on liian tulista ja ei syö nautaa. 38</p> <p>Sianlihasta luopuminen ei ollut ongelma 87</p> <p>Muslimiksi tekeytyminen ulkoisesti, huivin käyttö miehen kotimaassa vieraillessa, koska siten pääsee helpommalla ja pitää olla "maassa maan tavalla" 60</p> <p>Miehen tarkkuus sianlihan ja halal-lihan suhteen on ollut rasittavaa, mutta nainen suostui siihen silti 87</p> <p>Joustoa miehen uskonnon perinteissä. Lapselle järjestettiin riisinantujuhla ja hiusten leikkaus myöhemmin kuin yleensä ja naimisiin mentiin, kun oli jo lapsia. 37</p> <p>Nainen ei halunnut kieltää miestä antamasta heidän yhteiselle lapselleen raamatullista nimeä, koska se oli miehelle tärkeää 120</p> <p>Lapsille ei tehdä eroa äidin ja isän uskonnosta tai juhlista, ainoastaan kielen kautta, koska miehen kotimaassa puhutaan eri kieltä. 50</p>
	Rituaaleihin osallistuminen	<p>Lapselle pidettiin miehen kotimaassa riisinantujuhla 36</p> <p>Miehen perinteiden mukaiset häät 1, 56</p> <p>Nainen suostui tytön hiusten leikkaamiseen kaljuksi seremoniassa, mutta katui tätä myöhemmin 82</p>
	Konfliktit	<p>Kirkollinen siunaaminen itselle tärkeä, nainen kokee tavallaan pakottaneensa miehen siihen, vaikka miehelle se oli vähän liikaa 55</p> <p>Nainen ei suostunut tytön hiusten kaljuksi leikkaukseen, koska saatettaisiin kiusata suomalaisessa päiväkodissa 22</p> <p>Miehelle kaste oli kova paikka, ei osallistunut 83</p> <p>Nainen toivoi, että mies saattaisi löytää kristinuskon, mutta luovutti 70</p> <p>Uskonnollisesta kasvatuksesta tulee varmasti riitaa tulevaisuudessa 128</p> <p>Riitaa siitä, kun nainen sanoi lapselle, ettei Jeesus ole kukaan ja miehelle taas Jeesus on tärkeä henkilö 114</p> <p>Mies haluaisi naisen edes yrittävän uskoa tai lukevan Raamattua, mistä aiheutuu erimielisyyksiä 116</p> <p>Nainen vastustaa miehen ajatusta karmasta, koska hän uskoo armoon, vaikka tekisi väärin 97</p> <p>Mies on sanonut haluavansa, että nainenkin kääntyisi samaan uskontoon, mutta nainen ei näe tätä mahdollisuutena eikä ole halunnut puhua asiasta 112</p> <p>Miehen mielestä nainen ei anna uskolle mahdollisuutta ja nainen ei ymmärrä, miksi pitäisi 115</p>
	Mielipiteet uskonnoista	<p>Sisäinen ristiriita, miehen uskonto tuntuu kotoisalta ja on vanhempi uskonto, mutta toisaalta kasvanut ja identifioitunut kristinuskoon 2</p> <p>Islam olisi naisen silmin tapojen ja isän tradition noudattamista, ei sydämen usko niin kuin kristinuskon ja ei usko lasten löytävän siitä rauhaa 103</p> <p>Nainen sanoo miehensä uskontoon liittyvien esineiden olevan ihania ja kunnioittavansa niitä 95</p> <p>Nainen ei käsitä miksi monissa tilanteissa puhutaan Jumalasta ja uskosta 109</p> <p>Nainen ei halua tuomita miehen uskonnollisuutta, vaikka ei itse uskokaan 129</p>